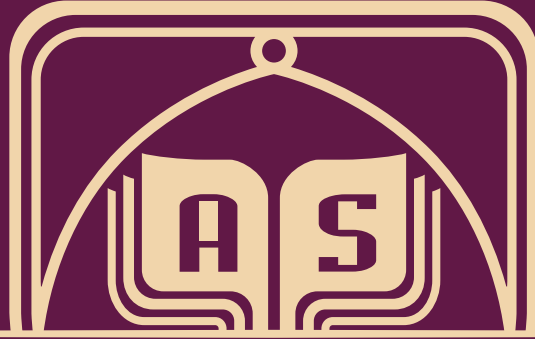

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ASBÜ: DİSİPLİNLİ BİR DİSİPLİNLERARASILIK PEŞİNDE

ASBÜ ÇALIŞMALARI - 4

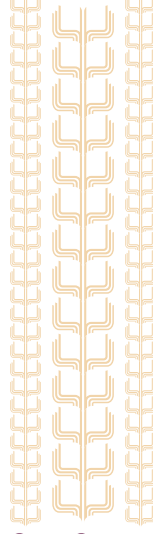
ANKARA 2019

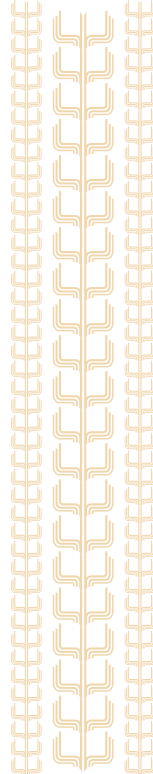
ASBÜ ÇALIŞMALARI 1 : ULUSLARARASI İSLAMİ FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI
ASBÜ ÇALIŞMALARI 2 : MÜZELER AVLUSU
ASBÜ ÇALIŞMALARI 3 : ASBÜ SOSYOKENT
ASBÜ ÇALIŞMALARI 4 : ASBÜ; DİSİPLİNLİ BİR DİSİPLİNERARASILIK PEŞİNDE

ANKARA SOSYAL BİLİMLER
ÜNİVERSİTESİ

ASBÜ: DİSİPLİNLİ BİR DİSİPLİNLERARASILIK PEŞİNDE

ASBÜ
ANKARA 2019

İçindekiler

- **YÖNETİCİ ÖZETİ**
- DİSİPLİNLERİN TARİHSELLİĞİ
- **DİSİPLİNLERİN SORGULANMAYA BAŞLANMASI VE DİSİPLİNLERARASILIK KAVRAMI**
- DİSİPLİNLER SİSTEME VE DİSİPLİNLERARASILIĞA YÖNELİK ELEŞTİRİLER
- **DİSİPLİNLERARASILIĞIN FELSEFİ TEMELLENDİRİLİŞİ**
- DİSİPLİN DUVARLARI AŞAN ÇALIŞMALAR VE SOSYAL/BEŞERİ BİLİMLERDE ETKİ
- **21. YÜZYIL İÇİN SOSYAL/BEŞERİ BİLİMLER VE DİSİPLİNLERARASILIK**
- DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE UYGULAMALAR
- **SONUÇ**
- EK
- **KAYNAKÇA**

Yönetici Özeti

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nin en büyük hedeflerinden biri, dar bir alanda ihtisas yapmış uzmanlardan ziyade entelektüel bireyler yetiştirmektir. Diğer bir deyişle, ASBÜ, "kendi alanı"nın sınırlarının ötesine gidebilen araştırmacılar yetiştirme ve onlara ev sahipliği yapma misyonunu önemsemektedir. Burada üniversitenin ısrarla vurgu yaptığı kilit kavram "disiplinlerarasılık"tır. Söz konusu amaca yönelik olarak bağımsız bir komisyon kurulmuş; Türkiye'deki ve dünyadaki örneklerle tartışmalar incelenmiş, konu hakkındaki değerlendirmeler ele alınmış, disiplinlerarasılığın bilhassa bir sosyal bilimler üniversitesi için ne ifade edebileceği üzerinde durulmuş, Türkiye'de bu konuda öncü rol oynamış akademisyenler konuşmacı olarak davet edilmiş, bu tür bir hedefe ulaşabilmek için neler yapılabileceği derinlemesine tartışılmıştır. Elinizdeki katalog bu çalışmaların özünü sunmak, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nin disiplinlerarası bir eğitim ve araştırma ortamı oluşturma yolundaki serüvenine sizleri de ortak etmek ve disiplinlerarasılıktan ne anladığımızı netleştirebilmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Disiplinlerin Tarihselliği

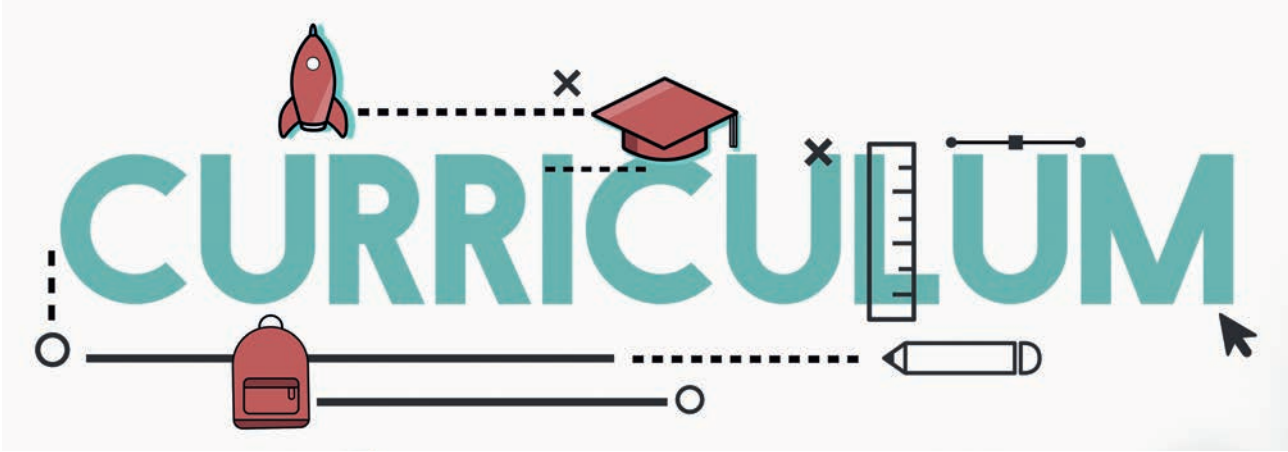
Günümüzde neredeyse istisnasız bütün yüksek öğretim kurumları bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümler kendine ait yaklaşımları, saygın dergileri, belli durumlarda meslek odaları olan birer disipline tekabül eder ve kendi içlerinde hiyerarşik bir biçimde yapılanmıştır. En tepede bir bölüm başkanı olmak üzere “doktor”, “felsefe doktoru” gibi unvanlara sahip öğretim üyelerinden oluşan bölümler, potansiyel öğrencilerine bir ders programı (curriculum) vaat ederler. Öğrenciler de, öncelikli olarak, kendilerine bir formasyon/meslek kazandıracak bir bölüm/disiplin seçerek eğitim hayatlarına atılırlar. Öte yandan eğitimin, yani disiplinin gerekleri yerine getirilirken, makine mühendisliği bölümündeki bir öğretim üyesinin niçin “doktor” olarak anıldığı; Uluslar İlişkiler bölümüyle Siyaset Bilimi bölümlerini birbirinden tam olarak nerede ayrıldığı ya da bir bölümün asli işlevinin ne olduğu soruları genellikle unutulur. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi mevcut durumlar ve kurumlar üzerine düşünmeyi düstur edinmek ister; disiplinler mantık da bundan azade değildir.

Tarihçi Peter Burke, bugünkü akademik kültürümüzün üzerine inşa edildiği bazı temel kavramların kökenini derli toplu bir biçimde şöyle özetlemektedir:

“

Ders programı demek olan **curriculum** sözcüğü, klasik atletizmden ödünç alınmış bir eğretilemedir. ‘Kur(s)’ gibi o da öğrencilerin çepçevre koşması gereken yoldur. Bu, bir düzen ya da ‘disiplinler’ sistemiydi. Daha, eski Roma’da –örneğin Cicero ve Varro tarafından- sanatlar ve hukuk, **discere** (öğrenmek) kökünden **disciplinae** diye betimlenmekteydi. Erken Yeniçağ döneminde, bu sözcüğü, örneğin İspanyol hümanisti Luis Vives, akademik bağlamda kullanıyordu. Bu, yansız bir terim değildi. Klasik dünyada disiplin atletizmle, askerlikle ve Stoacıların benlik denetimini (nefse hakimiyeti) vurgulayan felsefesiyle ilişkiliydi. Ortaçağda disiplin, manastırlarla, nedametle, (kamçılı) cezalarla ilgiliydi. 16. yüzyılda, özellikle Kalvinciler Kilise disiplininden söz eder, bazı dünyevi yazarlar işe (başlıca da Machiavelli) Roma zamanındaki gibi askeri disipline değinir. Bu ilişkilenmeler bilgi tartışmaları açısından önemlidir, çünkü 16. yüzyılda kiliseler kadar okullarda ve üniversitelerde de bir disipline sokma, Almanların dediği gibi bir **Disziplinierung** yaşanmıştır.¹

”

Diğer bir deyişle, Burke'nin de altını çizdiği üzere, Latince kökenli "disiplin" sözcüğü, "eğitmek" ve "terbiye etmek" gibi anlamlarından önce "cezalandırmak" (kendini kırbaçlayarak çile çekmek) anlamına gelir. Sözcük zaman içinde, yüksek öğretimdeki bilgi alanlarını da ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Ancak yine de, ister Latince kökenli dillerde olsun isterse Türkçede, "disiplin" dendiği zaman ilk akla gelen, "kişinin toplumun geri kalanına, yani düzene uyması için gerekli önlem ve cezalar bütünü"dür.

Meseleye Batı'dan bakıldığında, bugün bildiğimiz anlamda modern üniversitelerin disiplinler halinde örgütlenmesi Batı'da Sanayi Devrimi sonrasında gelişen toplumsal iş bölümünün bir sonucudur.² Birbirinden bağımsız bilimsel disiplinlerin uzmanlaşması ve bir hiyerarşi içinde örgütlenmesi ise modern anlamda üniversite kurumunun en temel özelliğidir.³ Gerek Batı'da gerekse Doğu'da modern öncesi yüksek öğretim daha farklı bir anlayışla örgütlenmiştir. Klasik bir Osmanlı medresesindeki program "cüz'iyat denilen hesap, hendese, hey'et ve hikmet dersleri; alet ilimleri (ulûm-ı âliyye) kabul edilen belâgat (meânî, bedî', beyân), mantık, kelâm, Arap sarf ve nahvî, dil ve edebiyatı dersleri; ulûm-ı âliye denilen tefsir, hadis ve fıkıh derslerinden oluşmaktaydı." Örneğin 15. yüzyılın Avrupa üniversitelerindeki ders programları da bu bakımdan benzer bir mantığa sahiptir:

Bölümler bir yandan profesyonelleşip genişlerken bir yandan da mevcut yapılarını koruma kaygısıyla hem iç çekişmelere sahne oluyor hem de kendi dışlarına kapanarak hantallaşıyordu.⁴ Kısacası, bugün pek çoğumuzun kendilerinden bağımsız bir üniversite tahayyül edemeyeceği disiplinler, tarihsel oluşumlardır. Bu tarihselliğin en özlü ifadelerinden birine göre,

“

Alınan ilk derece BA'ydı [**Bachelor of Arts**] ve öğrencinin **Bacchalaureate**'ini aldığı [**bachelor** olduğu] yedi "özgür (liberal) sanat" ikiye bölünmekteydi: Dille ilgili, daha temel nitelikteki **trivium** (dilbilgisi, mantık ve belagat/güzel konuşma üçlemesi) ve sayılarla ilgili, daha ileri **quadrivium** (aritmetik, geometri, astronomi ve müzik dörtlemesi). Uygulamada "üç tür felsefe" için de yer ayrılmıştı: Etik, metafizik ve "doğa felsefesi" denilen şey.⁵

”

Modernleşen devlet aygıtının ihtiyaçlarına göre şekillenen modern üniversiteler ise; mesleki dernekler ve bunlara bağlı akademik dergiler tarafından temsil edilen, profesyonelleşmiş, kendilerine özgü ortak bir bilimsel söyleme sahip oldukları varsayılan bölümler etrafında gelişti. Bu yapılanma bir yandan disiplinleri birbirinden ayırıp saygınlık kazanmalarını, bilim dünyasında kabul görmelerini ve üniversite bütçesinden anlamlı paylar almalarını sağlarken diğer yandan da akademik kültürü dönüştürüyordu. Bölümler bir yandan profesyonelleşip genişlerken bir yandan da mevcut yapılarını koruma kaygısıyla hem iç çekişmelere sahne oluyor hem de kendi dışlarına kapanarak hantallaşıyordu.⁶ Kısacası, bugün pek çoğumuzun kendilerinden bağımsız bir üniversite tahayyül edemeyeceği disiplinler, tarihsel oluşumlardır. Bu tarihselliğin en özlü ifadelerinden birine göre,

ASBÜ mevcut durumlar ve kurumlar üzerine düşünmeyi düstur edinmek ister; disiplinler mantık da bundan azade değildir.

Modern öncesi dünyada bilmek, bilmek demektir. İnsanlar ne bildiklerini tartışabilir, ama nasıl bildiklerini pek tartışmazlardı. Bilgi konusunda uzman olanlar, entelektüeller her şeyi bilmezdi. Bildikleri veya bildiklerini iddia ettikleri şey de, modern dünyada bizim yarattığımız ve disiplin olarak adlandırdığımız kutucukların hiçbirine uymazdı. Disiplin diye adlandırılan şeylerin modern dünyada bile yerli yerine oturması gerçekten de çok uzun bir zaman almıştır. 1500'lerde disiplinler yoktu, 1800'lerde ise tam olarak var sayılmazdı. Bunlar daha çok on dokuzuncu yüzyılda yaratılmışlardır. Ayrıca 2100'lerde de, en azından bizim bildiğimiz biçimiyle, var olmaya devam edip edemeyeceklerini bugünden bilemeyiz.⁷

Disiplinlerin Sorgulanmaya Başlanması ve Disiplinlerarasılık Kavramı

Nitekim, tıpkı doğup serpiştiği gibi, disiplinler yapı zaman içerisinde sorgulanmaya başlamıştır. İki gelişmenin Amerikan üniversitelerindeki disiplinlerin muhafazakâr yapısını aşındırdığı söylenebilir: 1) Federal hükümetin ve sivil toplum kuruluşlarının fonladığı bölge araştırmalarının (Asya, Ortadoğu, vb.), ülkenin siyasi ve ekonomik çıkarları doğrultusunda güçlenmesi; 2) Soğuk Savaşın sona ermesi. Bunlardan ilki, araştırma nesnesi ve amacı gereği farklı disiplinlerin bir araya geldiği yeni alanlar açarak klasik disiplinlere alternatif yaratmış, ikincisi ise ayaklarının altındaki zemini sarsarak onları sınırlarını sorgulamaya, yeniden çizmeye, kısacası daha köklü bir dönüşüme zorlamış ve böylece disiplinlerarasılık üniversitelerin gündemine girmiştir.⁸

Anglo-Sakson dünyadan böylece yayılan “disiplinlerarasılık” kavramı, İngilizce literatürdeki şu kavramlarla ilişki içerisinde düşünülebilir: *interdisciplinary*, *cross-disciplinary*, *multidisciplinary*, *transdisciplinary*, *post-disciplinary*, *anti-disciplinary*, *interdepartmental program*, *joint-degree program*. Söz konusu kavramlar içerisinde en yaygın kullanılanı ve görünür olanı “interdisciplinary” ve türevleri olup, buradaki “-inter” ön eki bir muğlaklığa neden olmaktadır. Zira bu örnek hem birleştirme (örneğin *international*’da olduğu gibi) hem de ayırma (örneğin *interval*’da olduğu gibi) anlamlarını vermektedir. Her halükârda, “disiplinlerarasılık, iki ya da daha fazla disiplin arasındaki diyalog ve etkileşimi ima etmektedir” kabulünden hareket etmek mümkündür. Burada, basit bir biçimde, farklı disiplinlerde çalışan akademisyenlerin diyalogu ima edilebildiği gibi; daha radikal örneklerde, disipline dayalı üniversite sisteminin tamamıyla ortadan kaldırılması ve doktora sürecinin bu amaçla yeniden yapılandırılması önerisi söz konusudur.

Disipliner Sisteme ve Disiplinlerarasılığa Yönelik Eleştiriler

Disipliner mantığı sorgulayanların, üniversitelerin birbirinden bağımsız disiplinler bütünü olarak örgütlenmesine yönelik eleştirilerinden başlıcaları şunlardır: Birbirinden bağımsız, izole edilmiş silolar olarak da görülebilecek olan disiplinler; akademik alanlar arasındaki iletişime ket vurmakta, yeniliklerin önünü tıkamakta, toplumsal sorunlara bütüncül çözüm arayışlarını engellemekte, üniversitelerin ekonomiye katkılarını azaltmakta ve lisans öğrencilerine parçalı bir eğitim sunmaktadır. ⁹ Meyda Yeğenoğlu, akademinin disiplinlerarasılığa rağbetine kuşkuyla yaklaşmakla birlikte, disiplinlere dair çok önemli bir noktanın altını çizer:

“

Disiplinler de, aynı ulus-devletler gibi, aşağı yukarı modernite ile ortaya çıkmış oluşumlardır. Disipliner oluşumların beraberinde getirdiği sınırlar uzmanlaşmayı ve sansüre dayanan içgözlemi mümkün kılmış, disiplinler kendi koydukları sınırlar ile büyülenmiş ve bu uzmanlaşma ve işbölümü disiplinlerin sınırlarının dışında addettiği her iddiayı, ilgiyi, çalışma nesnesini ve yöntemini rahatça marjinine itebilmesini mümkün kılmıştır. ¹⁰

”

O halde, disiplinler mantığına yönelik en önemli soru(n)lardan biri, sınırların dışında veya ara bölgede kalan konu, bilgi nesnesi, yöntem ve iddialara ne olacağıdır. Halbuki, “[m]evcut disiplinlere sığmayan nesnelerin de düşünülmesi, anlaşılması ve bilinmesi gerekir ve bu kendi başına değerli bir çabadır.” ¹¹

Dünyanın saygın üniversitelerinde disiplinler arasında diyalogu teşvik ederek akademik alanların sınırlarını sorgulama ve genişletme yönünde bir eğilim gözlenmekle birlikte, disiplinlerarasılığı eleştirenler de bulunmaktadır. Disiplinleri savunmak için bir kitap yazar ve argümanlarını verilerle dayandıran Jerry A. Jacobs’a göre, disiplinlerarası girişimler, bilimsel bilginin bütünleşmesini sağlamak bir yana, akademik birimlerin sayısının artmasına neden olacaktır.

Üstelik, disiplinlerin ortadan kalkması merkezî yönetimlerin karar almadaki rolünü artıracak ve öğretim üyelerini akademik bölümlerin sağladığı korumadan, dolayısıyla da özerklikten mahrum bırakacaktır. ¹² Bu nedenle, eğer disiplinlerarasılıktan kasıt halihazırda disiplinler temel alınarak örgütlenen üniversitelerin köklü bir yapısal dönüşüme uğramasıysa, bu dönüşümün olası yan etkilerini iyi hesaplamak; nasıl, ne biçimlerde ve ne pahasına olacağı üzerine iyi düşünmek gerekmektedir.

DISIPLINLER-ARA-SILIK cross-disciplinary

Disiplinlerarasılığın Felsefi Temellendirilişi

Disiplinlerarası çalışmalar konusundaki tüm çekince ve itirazlara rağmen, bilhassa sosyal ve beşeri bilimlere dair felsefi temellendirmelerde, disiplinler mantığı aşmanın gerekliliğinin vurgulandığı gözlemlenmektedir. Örneğin, insanın, insan gruplarının yapıp etmelerini anlamak ve yorumlamakta belli başlı yöntemlerden biri olan hermenötik (yorumbilim), disiplinlerin sınırını aşan bir etkinliktir.¹⁴ Martin Heidegger'e göre, üniversite bünyesinde bir arada tutulan, aşırı uzmanlaşmış, pratik amaçlar tarafından belirlenen ve entelektüel köklerinde kopmuş disiplinlerin, varlığın temel sorunlarını kavraması imkânsızdır.¹⁵ Jürgen Habermas, sosyal bilimlerin, farklı yaklaşımlar arasındaki gerginliği tek bir çatı altında toplamasının gerekliliğini; zira araştırmancının, sosyal bilimciyi, analitik ve hermenötik yöntemler arasındaki ilişki üzerine düşünmeye zorladığını vurgulamıştır.¹⁶ Immanuel Wallerstein sosyal bilimlere ilişkin varsayımları sorgularken bir numaraya disiplinler yaklaşımı yerleştirir: "Sosyal bilimler, birbirinden ayrı konuların, entelektüel olarak tutarlı şekilde gruplandırılması anlamına gelen bir dizi 'disiplin'den oluşur."¹⁷ Bu varsayıma karşı çıkan Wallerstein'a göre, sosyal bilimlere oluşturan temel disiplinler arasındaki sınırları temellendirecek kriterlerden yoksunuzdur ve kendisinin teorisini yaptığı Dünya Sistemleri Analizi bakımından, bunlar aslında tek bir disiplindir. Söz konusu çerçevede, "[k]olektif insan eyleminin üç farazi alanı -ekonomik, siyasi ve toplumsal ya da toplumsal-kültürel alan- toplumsal eylemin özerk alanları değildir,"

ayrı "mantıkları" yoktur.¹⁸ Bu sınırlar tarihseldir ve 1945'te sosyal bilimlerin disiplinleri, diğer bir deyişle bilgi alanları arasında ayrımlar varmış gibi görünse de sonrasında bu ayrımlar gitgide aşınmıştır.

Immanuel Wallerstein'a göre, sosyal bilimlere oluşturan temel disiplinler arasındaki sınırları temellendirecek kriterlerden yoksunuz.

Disiplin Duvarlarını Aşan Çalışmalar ve Sosyal/Beşeri Bilimlerde Etki

Disiplinler arasındaki sınırları aşmayı hedefleyen yaklaşımlara yönelik çekince, itiraz ve felsefi temellendirmeler bir yana, 20. yüzyılda sosyal ve beşeri bilimler alanında gerçekleştirilmiş ve yerleşik anlayışları derinden sarsarak uluslararası ölçekte etkili olmuş çalışmalara bakıldığında, bunların önemli ölçüde bölümlerin, disiplinlerin sınırlarını aşan çalışmalar oldukları görülmektedir. Bu konuda en öğretici örneklerden biri, Güneydoğu Asya çalışmaları uzmanı Benedict Anderson'ın akademik yaşamı ve karşılaştırmalı siyaset bilimden edebiyat kuramına kadar çok geniş bir akademik disiplinler yelpazesinde etkili olmuş Hayali Cemaatler (1983) adlı kitabıdır. Akademik yaşamı boyunca disiplinlerin, kendi deyişiyle "gereğinden fazla yüksek duvarlar"ını aşarak araştırmalarını "disipliner miyopluk"tan kurtarmaya çabalayan Anderson, milliyetçilik çalışmalarında çığır açan kitabı için şunları yazmıştır:

“Kitabımın tam anlamıyla disiplinlerarası olduğu söylenebilir miydi? Üçü de uzun zaman önce ölmüş olan Marx, Benjamin ve Stowe akademisyen değildi; ayrıca Turner bir ihtimal kendini bir disiplinin temsilcisi saysa bile, üçü de akademisyen olan Fransızların ve Auerbach'ın disiplinleri temsil ettiklerini düşündüklerinden emin değilim. Buna Karşın, Hayali Cemaatler'in disiplinler-üstü bir perspektif geliştirmek gibi bir çabası yoktur. O halde, kitap tek bir disiplin içinde mi yer alıyor? Tarih içinde yer almadığı kesin, çünkü arşive veya diğer birincil kaynaklara dayanmıyor. Siyaset bilimi mi? Kitabın kaynakçasında yalnız bir veya iki siyaset bilimi kitabı bulunuyor. Bununla birlikte, kitabın tamamı tek bir siyasal gücü konu alıyor ve kitabın temelini oluşturan çerçeve, karşılaştırmalı siyaset bilimi eğitimi almanın doğrudan yansımasıdır. ²⁰”

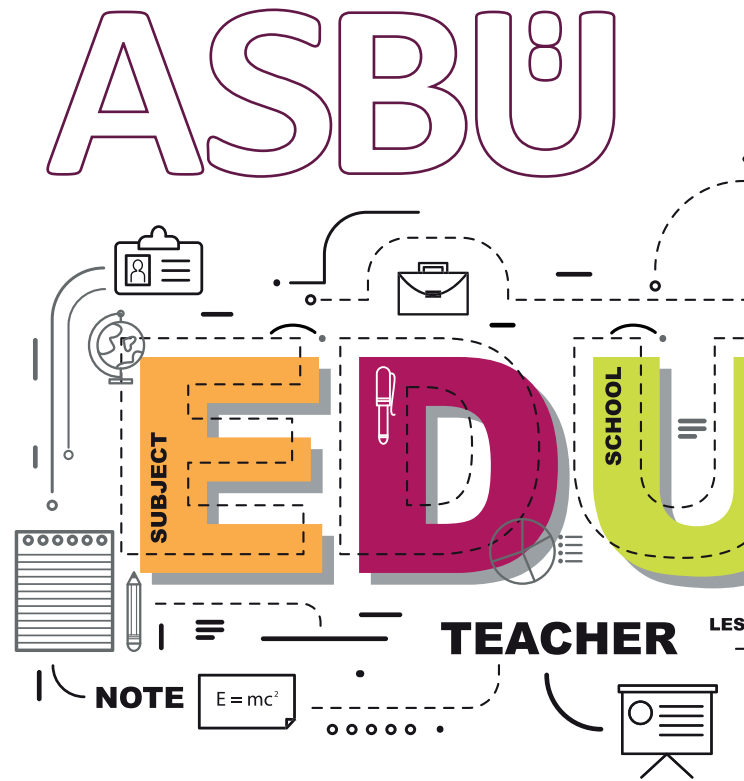
Disiplinlerarası çalışmalarla çığır açmak, akademik yaşamı boyunca çeşitli dil ve araştırma alanlarından beslenen, bunu da tüm lisansüstü öğrencilere ve yüksek öğretim kurumlarına öneren Anderson'a özgü bir durum değildir. Osmanlı tarihçiliği içerisinde, farklı disiplinlerden beslenen ve bu birikimin sonuçlarını kendi alanında dönüşüm sağlayacak kadar etkili bir biçimde kullanan bilim insanlarına en iyi örneklerden birisi Cemal Kafadar'dır. Kafadar, felsefe eğitiminden gelen sorgulama alışkanlığı ile edebiyat ve sanat tarihi gibi alanlardaki birikimini bir araya getirerek Osmanlı tarihindeki birçok klişenin sorgulanmasını sağlamış, dünya standartlarında çalışmalara imza atmıştır.

Söz konusu örnekler, sosyal ve beşeri bilimlerde disiplinlerin sınırlarından taşan çalışmaların, dar ve baştan hedeflenmiş bir akademik çevrenin dışında da anlam taşıyabileceğini, dolayısıyla da, insanı ve toplumu nesne edinen bilimsel çalışmanın mantığına daha çok uyduğunu göstermektedir.

21. Yüzyıl için Sosyal/ Beşeri Bilimler ve Disiplinlerarasılık

Tekil başarı örnekleri bir yana, 20. yüzyılın sonu itibarıyla disiplinlerarasılığın yüksek öğretim kurumlarının da en çok rağbet ettiği, aynı zamanda da kurumsal düzeyde tartıştığı kavramlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. 1993 yılında Immanuel Wallerstein başkanlığında oluşturulan Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması için Gulbenkian Komisyonu, iki yıl boyunca sürdürülen çalışmaların sonucunda yayımlanan kitabın Sonuç bölümünde “sosyal bilimlerin yeniden yapılandırılması için sosyal bilim yapılarının idarecileri tarafından (üniversitelerin idarecileri, sosyal bilim araştırma konseyleri, eğitim ve/veya araştırma bakanları, eğitim vakıfları, UNESCO, uluslararası sosyal bilim örgütleri, vb.) desteklenebilecek ve desteklenmesi gereken en az dört yol bulunduğunu” belirtmiştir. Söz konusu dört maddenin hepsi de disiplinlerarasılığın teşvikine yöneliktir: “Üniversitelerin içinde veya onlarla işbirliği yapan ve aciliyeti olan belirli temalar etrafında bir yıl süreyle çalışmak üzere bilim adamlarını bir araya getiren kurumların yaygınlaştırılması”; “Üniversite yapıları içinde, geleneksel disiplin sınırlarını aşan, belirli entelektüel hedefleri ve belirli bir zaman dilimi için (örneğin beş yıl) kendi fonları bulunan birleşik araştırma programlarının oluşturulması”; “Profesörlerin birden çok bölüme atanması zorunluluğunun getirilmesi”;

Doktora öğrencileri için birden çok alanda çalışma zorunluluğu.”²¹ Benzer bir şekilde, OECD Bilim ve Teknoloji Politikaları Komisyonu tarafından 1998 yılında düzenlenen çalıştayın katılımcıları, disiplinler arasındaki katı ayrımların, sosyal bilimlere diğerlerine nazaran daha çok etkilediği ve disiplinler arası işbirliklerini güçlendirmek için politika üretme gerekliliği konularında fikir birliğine varmışlardır.²²

2000'ler itibarıyla yukarıda adı geçen iki komisyonun da raporlarının merkezinde sayılabilecek olan ve dünyaca kucaklanan disiplinlerarasılık vurgusunun ulusal akademik yaşamda da bir karşılık bulduğunu görmek zor değildir. Ülkemizde son yirmi yıl içerisinde açılan Kültürel Çalışmalar, Medya ve Kültürel Çalışmalar, Karşılaştırmalı Edebiyat gibi bölümler lisans düzeyinde disiplinlerarası çalışmaları öne çıkaran yerler olmuştur. Bununla birlikte, disiplinlerarası anlayışla açılan programların daha ziyade lisansüstü eğitime yönelik olup enstitü bünyesinde açıldığı gözlemlenmektedir. Bunun en iyi örneklerinden biri, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Enformatik Enstitüsüne bağlı Bilişsel Bilimler yüksek lisans ve doktora programıdır:

ODTÜ Enformatik Enstitüsündeki Bilişsel Bilimler Programı, bilgisayar mühendisliği, psikoloji, felsefe ve dilbilim alanlarındaki akademisyenlerin araştırma ve öğretimini bir araya getirmekte; disiplinlerarası bağlantılarını ODTÜ'nün birçok bölümüne olduğu kadar mümkün olduğunca Türkiye'deki ve yurt dışındaki diğer üniversitelere de ulaştırmayı amaçlamaktadır. Bilişin tüm yönleriyle ilgilenen araştırmacıları ve lisansüstü öğrencileri cezbeden işbirliğine açık bir atmosfer geliştirmeyi amaçlıyor.²⁶

Disiplinlerarası çalışmanın mantığına uygun bir şekilde, birbirinden farklı tanımlanagelen bilimsel alanların birbiri üzerindeki dönüştürücü potansiyelini harekete geçirmeyi amaçlayan bu tür programlar bir yana; bu yaygın, kullanışlı ve bir o kadar da içi boşalmaya müsait kavramın somut karşılığının ülkemizdeki karşılığının ne olduğu, disiplinlerarası yaklaşımların içinin ulusal düzeyde nasıl doldurulduğu yeterince açık değildir. Ülkemizde "multidisipliner" sıfatıyla tanımlanan pek çok akademik sempozyumda, farklı bölümlerden gelen akademisyenleri bir araya toplamakla yetinilmesi bunun en açık göstergesidir. O halde kavrama dair bu temel açıklamaların ardından ASBÜ'nün disiplinlerarası yaklaşımla ne kastettiğini netleştirmek yararlı olacaktır.

Ülkemizde son yirmi yıl içerisinde açılan Kültürel Çalışmalar ve Karşılaştırmalı Edebiyat gibi bölümler lisans düzeyinde disiplinlerarası çalışmaları öne çıkaran yerler olmuştur.

Sonuç

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye’de bir ilk olmanın getirdiği sorumluluk bilinciyle ve birbiriyle ilişki kurmaya müsait bölümlerden oluşan bir üniversite olmanın avantajını kullanarak, eğitim ve araştırmanın her düzeyinde disiplinlerin sınırlarının ötesine geçen bir anlayışı teşvik etmeyi hedeflemekte; bu amaçla, eğitim ve araştırma alanlarında bir dizi uygulamayı hayata geçirmiş ve geçirmeyi planlamaktadır. Bu uygulamalardan başlıcaları şunlardır: “Barış ve Çatışma Çalışmaları” gibi disiplinlerarası programların açılması (bkz. EK); yan dalların ve alan dışı seçmeli derslerin teşvik edilmesi; gerek akademisyen gerekse öğrencilerini üniversite bünyesindeki disiplinlerarası çalışma yürüten merkez projelerine yönlendirme; farklı alanlardan gelen hocaların birlikte verdikleri derslerin sayısının artırılması; bitirme tezi, projesi, yeterlilik vb. komitelerinde farklı disiplinlerden gelen öğretim üyelerinin görevlendirilmesi; akademisyenler arası işbirliğinin ve bölümler arası organik bağların güçlendirilmesi üzerine kafa yoran komisyonların kurulması; öğretim üyesi istihdamında, birden fazla alanda eğitim görmüş ve disiplinlerarası çalışmalar sunan/vaat eden akademisyenlere öncelik verilmesi; BAP komisyonuna gelen projelerde disiplinlerin sınırlarını aşan projelere öncelik verilmesi; disiplinlerarası çalışmaları bir araya getiren seminer, konferans ve çalıştaylar düzenlenmesi.

Bu öncelik ve teşviklerin amacı, akademik disiplinleri birbirine karışmadan ve kendi sınırlarını zorlamadan yan yana gelmek zorunda bırakmak değil; hem akademik kadrosunu hem de öğrencisini disiplinlerin arasında kalan bölgeleri keşfetmeye ve başka disiplinlerin sadece yöntemlerini değil “bilimselliğini” de tanımaya; birden çok alanın yöntem ve bulgularını sentezleyerek kendi disiplini dışında da anlamlı olan ve kullanılabilir nitelikli çalışmalar yapmaya; bu anlayışla araştırma ve tez üretmeye; yeni alanlar tanımlayarak bunların tanınırlığını sağlamak üzere çabalamaya davet etmektir.

ASBÜ’nün bu çerçevedeki nihai hedefi, misyonuna uygun olarak, hem ulusal ve uluslararası düzeyde bilime katkı sağlamak hem de ulusal düzeyde disiplinlerarası çalışmaların tanınması yönünde öncü bir rol üstlenmektir.

EK

ASBÜ Uluslararası Barış ve Çatışma Çalışmaları Yüksek Lisans Programı (BÇÇYL)

MA in Peace and Conflict Studies-MAPCS

BÇÇYL gerek bölgesel gerekse küresel anlamda dünya barışını tehdit eden unsur ve oluşumlara karşı farkındalık yaratmak ve alternatif çözüm yöntemleri geliştirmek maksadıyla çok disiplinli bir program olarak kurulmuştur. Türkiye'nin barış çalışmaları alanında yüksek lisans eğitimi veren ilk kurumudur.

2012 yılında Dışişleri Bakanlığının inisiyatif ve destekleri ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin etki ve ilgili alanına giren ülke vatandaşları ile uluslararası kurum ve kuruluşlarda çalışacak Türk personelin eğitilmesine yönelik olarak İngilizce eğitim veren "Barış ve Çatışma Çalışmaları Uluslararası Yüksek Lisans Programı (MA in Peace and Conflict Studies) hayata geçirilmiştir. Balkanlar, Avrupa, Kafkaslar, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere programa olan ilgi her geçen yıl artış göstermektedir.

Yüksek lisans programımızda ele alınan barış ve çatışma çözümleri dersleri ve yaklaşımları, 21. Yüzyıl'da uluslararası ilişkilerde barış ve çatışmaların çözümü temalarıyla birebir olarak örtüşmektedir. Daha çok yabancı öğrencilerin ve yabancı öğretim üyelerinin yer aldığı bu program ülkemizin tanıtımı açısından da ayrıca eşsiz bir fırsat olarak görülmektedir. Bu nedenle program ilk yıl Türk Tanıtma Fonu tarafından desteklenmiştir.

Program bünyesinde bugüne kadar aralarında Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı, AFAD, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü'nün bulunduğu Türkiye'nin önde gelen kurum ve kuruluşları ile işbirliğine gidilmiş, aralarında Boğaziçi Üniversitesi, Innsbruck Üniversitesi, Girne Amerikan Üniversitelerinin bulunduğu üniversiteler ile ortak eğitim faaliyetleri yürütülmüştür. Ayrıca NATO ve Birleşmiş Milletlere akredite eğitim programlarında muhtelif eğitimler verilmiş ve halen de verilmeye de devam edilmektedir.

Program bünyesinde sürdürülen aktif eğitim ve öğretim programları ile eş zamanlı olarak ulusal, bölgesel ve küresel sorunların çözümlenmesine yönelik araştırma ve farkındalık yaratma projeleri yürütülmektedir. Bu çerçevede Barış Çalışmaları Ana Bilim Dalı bünyesinde yürütülen özel ve öncelikli projeler yanda sunulmuştur.

MAPCS List of the Courses			
Fall		Spring	
PCS 501	Introduction to Peace Studies and Critical Thinking	PCS 502	Peace and Conflict Theories
PCS 503	Research Methods	PCS 504	Applied Conflict Analysis
PCS 505	Peace Psychology	PCS 506	Seminar
PCS 507	Peace Education	PCS 508	Comparative Approaches and Practices to Conflict Transformation
PCS 509	Identity, Culture, and Conflict	PCS 510	Designing and Implementing Peace Initiatives
PCS 511	Human Rights and Peace	PCS 512	International Organisations and Peace Keeping
PCS 513	Peace, Conflict, and Media	PCS 514	Women and Peace Studies
PCS 515	Critical Perspectives on Democracy	PCS 516	Comparative Peace Processes
PCS 517	Intrastate Conflicts: Civil War and Terrorism Research	PCS 518	Ethics and Peace Building
PCS 519	Cyber Conflicts and International Peace	PCS 520	Islam and Peace
PCS 521	Development and Underdevelopment	PCS 522	Nonviolence and Civil Society
PCS 523	Mediation and Negotiation	PCS 524	Peace, Business, and Sustainable Development
PCS 525	Migration, Conflict, and Peace	PCS 526	Transformative Leadership for Peace
PCS 527	Political Sociology of Violence and Peace	PCS 528	Transitional Justice and Reconciliation in Post-Conflict Societies
PCS 529	Interstate Conflicts: International Relations and Peace	PCS 530	Human Security
PCS 531	The Wisdom of The Anatolian Heritage of Peace	PCS 532	Integral Studies

AS

BÜ

Kaynakça

- ¹ Peter Burke, Gutenberg'den Diderot'ya Bilginin Toplumsal Tarihi, çev. Mete Tunçay (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001), 90.
- ² Benedict Anderson, Sınırları Aşarak Yaşamak: Bir Sosyal Bilimcinin Yaşamından Anılar, çev. Ayet Aram Tekin (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 120.
- ³ Walter Rüegg, ed., A History of the University in Europe: Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries (1800-1945), cilt 3 (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 9
- ⁴ "Medrese", TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/medrese>.
- ⁵ Burke, Bilginin Toplumsal Tarihi, 91-92.
- ⁶ Anderson, Sınırları Aşarak Yaşamak, 120-27.
- ⁷ Richard E. Lee ve Immanuel Wallerstein, eds., İki Kültürü Aşmak: Modern Dünya Sisteminde Fen Bilimleri ile Beşeri Bilimler Ayrılığı, çev. Aysun Babacan (İstanbul: Metis Yayınları, 2007), 11-12.
- ⁸ Anderson, Sınırları Aşarak Yaşamak, 120-35.
- ⁹ Jerry A. Jacobs, In Defense of Disciplines: Interdisciplinarity and Specialization in the Research University (Chicago and London: University of Chicago Press, 2013), 13.
- ¹⁰ Meyda Yeğenoğlu, "Çokkültürlülük Disiplinlerarasılık Mıdır?," Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek: Yeni Bir Kavrayışa Doğru (Defter ve Toplum ve Bilim Ortak Çalışma Grubu) içinde, ed. Tanıl Bora, Semih Sökmen ve Kaya Şahin (İstanbul: Metis Yayınları, 2001), 287-88.
- ¹¹ Necdet Teymur, "Disiplinlerin Aralığında(Ki) Mekân," Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek içinde, 274.
- ¹² Jacobs, In Defense of Disciplines, 4, 228.
- ¹³ Ibid., 2-3.
- ¹⁴ Richard E. Palmer, Hermeneutics: Interpretation Theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger, and Gadamer (Evanston: Northwestern University Press, 1969), 10.
- ¹⁵ Zygmunt Bauman, Hermeneutics and Social Sciences: Approaches to Understanding (London: Hutchinson & Co., 1978), 152-53.
- ¹⁶ Jürgen Habermas, On the Logic of the Social Sciences, çev. Shierry Weber Nichol森 ve Jerry A. Stark (Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1988), 3.
- ¹⁷ Immanuel Wallerstein, Sosyal Bilimleri Düşünmemek, çev. Taylan Doğan (İstanbul: bgst Yayınları, 2013), 241-45.
- ¹⁸ Ibid., 244.
- ¹⁹ Immanuel Wallerstein, Bildiğimiz Dünyanın Sonu: Yirmi Birinci Yüzyıl için Sosyal Bilim, çev. Tuncay Birkan (Metis Yayınları, 2003), 203.
- ²⁰ Anderson, Sınırları Aşarak Yaşamak, 137-38.
- ²¹ Gulbenkian Komisyonu, Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor, çev. Şirin Tekeli (İstanbul: Metis Yayınları, 1996), 95-97.
- ²² "The Social Sciences at a Turning Point?," Proceedings (Paris: OECD Committee for Scientific and Technological Policy, 20 Nisan 1998), 8.
- ²³ <https://lsa.umich.edu/idpah>
- ²⁴ <https://www.princeton.edu/ihum/>
- ²⁵ Princeton'dan Bir Düşünce Topluluğu, Akademik Yaşam için Anahtar Kelimeler, çev. Zeliha Yılmaz (İstanbul: İthaki Yayınları, 2019).
- ²⁶ <http://ii.metu.edu.tr/tr/bilissel-bilimler-msphd>

ASBÜ

ASBÜ

www.asbu.edu.tr

Hükümet Meydanı No:2 Ulus/ANKARA

Tel. 0312 596 44 44

